

Motion till riksdagen 2025/26:3543

av Nils Seye Larsen m.fl. (MP)

Ett samhälle för alla – stärkt funktionsrätt, trygg personlig assistans och rätt till ledsagning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen i uppdrag att utreda hur FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning kan bli till lag och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som förbjuder handel med tillstånd för att bedriva personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att se över behovsbedömningen så att i synnerhet grundläggande behov, men även övriga behov, blir assistansgrundande i sin helhet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag om indexuppräkning av schablonersättningen för personlig assistans baserad på löneindex och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör åtgärda problemen med dubbla föräldraavdrag vid bedömning av barns rätt till personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör införa koordinatorstöd för föräldrar till barn med funktionsnedsättning i deras myndighetskontakter och ansökningar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över lagstiftningen så att barn får rätt till personlig assistans även i skolan, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över 65-årsgränsen för rätten till personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör möjliggöra personlig assistans vid sjukhusvistelse och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör möjliggöra personlig assistans i daglig verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör införa ett omedelbart nödstopp för rättsosäkra återkrav av assistansersättning och begränsa återkrav till fall där bedrägeri eller medvetet fusk kan styrkas och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör inrätta en LSS-inspektion med uppdrag att utöva tillsyn, stötta enskilda och granska kommunernas tillämpning av LSS och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om en ny lag för att reglera avgiftsfri ledsagning för synskadade och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i uppdrag att förbättra och fördjupa stödet till personer med funktionsnedsättning för att få arbete och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör indexera lönebidraget för arbetsgivare som anställer personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör göra personligt ombud till en obligatorisk funktion i kommunerna och att beslut om att neka ombud ska vara överklagningsbart och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa att personliga assistenter inte exkluderas från möjligheten till arbetstillstånd och att förslaget i SOU 2024:15 därmed stoppas och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Trots att Sverige länge har haft ambitionen att vara ett föregångsland i arbetet med mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, finns fortfarande stora brister. FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har riktat allvarlig kritik mot Sverige för bristande efterlevnad av konventionen – särskilt inom områdena personlig assistans, rättssäkerhet och delaktighet.

Människor med funktionsnedsättning möter i dag strukturella hinder som försvårar ett självständigt liv. Det gäller rätten till stöd genom LSS, tillgången till arbete, möjligheten att delta i fritidsaktiviteter och den grundläggande rörelsefriheten i samhället. Stödet från myndigheter är ofta otillräckligt, fragmenterat eller präglat av en misstroendekultur.

Vi i Miljöpartiet vill bygga ett samhälle där funktionsrätt inte är ett särintresse, utan en självklar del av välfärden och rättsstatens grund. Det handlar inte bara om att

återställa tidigare rättigheter, utan om att skapa reell frihet och jämlikhet i hela livet. Sverige har ratificerat funktionsrättskonventionen, men får återkommande kritik från FN och funktionsrättsorganisationer för bristande efterlevnad. Därför är det hög tid att göra funktionsrättskonventionen till svensk lagstiftning.

LSS och personlig assistans – en reform att återupprätta

Den personliga assistansen är en av vår tids viktigaste frihetsreformer. Den har gett människor med omfattande funktionsnedsättningar möjlighet till självbestämmande, deltagande och ett meningsfullt liv. Under åren som gått sedan lagen tillkom 1994 har den ursprungliga intentionen urholkats och många upplever inte längre att lagens status som en rättighetslag finns kvar. Fokus har istället hamnat på att minska kostnader och på senare tid också på att bekämpa ”fusket”. Naturligtvis ska välfärds kriminalitet bekämpas, men bilden som förmedlats av regeringsföreträdare att assistansen är ”kapad av kriminalitet”, är en stark överdrift. Ett problem som dock uppmärksammas är det kryphål med handel av Ivo-tillstånd, där tillstånd att bedriva personlig assistans riskerar att köpas upp av kriminella aktörer. Det måste stoppas och därför vill vi ge regeringen i uppdrag att utreda och återkomma med förslag på lagändringar som förbjuder handel med tillstånd för att bedriva personlig assistans.

Samtidigt måste rätten till assistans upprättas och respekteras. Assistansanvändare ska inte behöva leva med en ständig rädsla för att assistanstimmar ska försvinna och livet slås omkull – och det måste vara praktiskt möjligt att rekrytera assistenter och erbjuda löne- och karriärsutveckling. Försäkringskassans tolkning av vad som räknas som ”grundläggande behov” har blivit alltmer begränsad. Många nekas stöd trots att deras behov är uppenbara. Det har skapat stor otrygghet för både brukare och assistansanordnare. FN har vid upprepade tillfällen lyft personlig assistans som ett av Sveriges största rättighetsproblem. Trots detta har regeringen inte reagerat och vi är flera partier som sett oss tvungna att agera. I maj samlades Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet i ett gemensamt utskottsinitiativ där vi kräver att regeringen bör utreda huruvida samtliga av de grundläggande behoven åter kan göras assistansgrundande i sin helhet. Vi menar att behovsbedömningar inom LSS ska utgå från individens hela livssituation, inklusive psykiska och sociala aspekter. Översynen av behovsbedömningarna bör ske innan huvudmannaskapet övergår i statlig regi, för att inte riskera att leda till att människor förlorar sin rätt till assistans. Miljöpartiet har så sent som i motionen Förstärkt personlig assistans (mot. 2024/25:3054) föreslagit att Försäkringskassan ska ha ett samlat huvudmannaskap för beslut om och finansiering av insatsen personlig assistans. Det är i enlighet med utredningen Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans (SOU 2023:9). Regeringen meddelade våren 2025 att den går vidare med detta förslag. Miljöpartiet motionerade redan inför huvudmannaskapsutredningen år 2022 om att ge ett tilläggsdirektiv att se över behovsbedömningar, men det avfärdades av regeringen.

Förra året fyllde LSS 30 år, och därför fanns det särskild anledning att uppmärksamma intentionen med lagen och kräva att regeringen agerar för att återupprätta den. Riksdagen riktade två tillkännagivanden på funktionsrättsområdet till regeringen om assistansersättningen baserat på en motion från Miljöpartiet. Riksdagen ville se två åtgärder gällande schablonbeloppet för assistansersättning. Schablonersättningen för

personlig assistans har inte följt löneutvecklingen eller kostnadsökningarna. Det hotar kvaliteten i insatserna och skapar svårigheter att erbjuda trygga villkor för assistenterna.

Regeringens utlovade förslag på indexuppräkningsmodell av schablonbeloppet för assistansersättning uteblev. Miljöpartiet är kritiska till att den uteblev och anser att det är ytterst angeläget att regeringen snarast återkommer med detta förslag. Miljöpartiet yrkar vidare på att löneindex snarare än prisbasbelopp bör utgöra grunden för denna indexuppräkningsmodell, då lönekostnader utgör den allra största delen av assistansomkostnaderna.

Då schablonen under så många år halkat efter kostnads- och löneutvecklingen har det med tiden utvecklats ett glapp som måste täppas till. Miljöpartiet vill därför att schablonersättningen för personlig assistans höjs markant under kommande år. Då har schablonersättningen en rimligare nivå att stå på inför att ett system med indexuppräkningsmodell så småningom införs.

Ge barn assistans och avskaffa dubbla föräldraavdrag

När lagändringarna om stärkt rätt till personlig assistans trädde i kraft i januari 2023 var förväntningarna höga. Utredningen SOU 2021:37 som föranledde lagen syftade bland annat till att förbättra situationen för barn genom att smälta av föräldraansvaret vid bedömning av assistansbehov. Föräldraavdraget innebär att vissa hjälpbehov hos barn inte räknas vid bedömning av personlig assistans, eftersom det anses ingå i föräldraansvaret. Tanken med lagändringen var att göra detta enklare genom ett schablonavdrag baserat på barnets ålder. Men enligt flera organisationer – däribland JAG, RBU och Funktionsrätt Sverige – har Försäkringskassan i praktiken infört dubbla avdrag: både schablonavdraget och ytterligare avdrag utifrån eget godtycke. Resultatet är att barn som tidigare fått assistans nu får färre timmar eller inget stöd alls.

Det här är inte bara en teknikalitet – det är en rättighetsfråga. När barn med stora behov inte får tillräckligt med assistans läggs ett orimligt stort ansvar på deras föräldrar. Det påverkar hela familjers livssituation, hälsa och möjlighet att arbeta eller delta i samhället. Miljöpartiet och andra oppositionspartier har lyft frågan flera gånger i riksdagen. Ett utskottsinitiativ för att komma till rätta med problemet röstades ned av regeringspartierna och Sverigedemokraterna, trots brett stöd från oppositionen. Försäkringskassan publicerade en analysrapport om schablonavdraget i september 2024, som har fått skarp kritik från funktionsrättsrörelsen. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) publicerade i januari 2025 ytterligare en rapport som utvärderar helheten i lagändringen ”Stärkt rätt till personlig assistans”, inklusive föräldraavdraget. Slutsatsen är att fler beviljas assistans men inte i förväntad omfattning – färre nytillkomna än förväntat och flera lämnar ersättningen, ofta på grund av att de avlider. Regeringen måste nu visa att den menar allvar med att stärka assistansen. Det krävs en skyndsam översyn av tillämpningen hos Försäkringskassan. Föräldraavdraget måste justeras – antingen genom ny förordning eller genom lagändring – så att barn med behov inte fortsätter att drabbas av en feltolkad och rättsosäker praxis.

Föräldrar med barn som har en funktionsnedsättning lägger mycket tid på att se till att deras barn får det stöd de har rätt till. Många tvingas gå ned i arbetstid, det blir både svårt att få ekonomin och livspusslet att gå ihop. I en undersökning från Riksförbundet Attention framkommer det att nästan hälften av anhöriga till personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) har utmattningssyndrom. Åtta av tio beskriver att arbetssituationen har påverkats, de tvingas till sjukskrivning och måste i

värsta fall sluta arbeta. För att underlätta för föräldrar är det avgörande att införa koordinatorstöd för de många myndighetskontakter och ansökningar de behöver hantera. Föräldratid med syskon behöver också vägas in i beslut om assistanstimmar.

Förutom att barn ska ha rätt till assistans hemma så måste de även ha det i skolan. För att ha chans till en bra skolgång behöver lagstiftningen ses över. Idag är det skolhuvudmannen som bär ansvaret för att den enskildes behov tillgodoses. Att ett barn ska behöva ha olika assistenter hemma och i skolan skapar otrygghet för barnet, inte minst eftersom det är skolan som väljer assistenten. Barnet själv eller dess målsman har inget att säga till om vem som ska stötta barnet genom vardagen i skolan. Dessutom har sällan elevassistenter möjlighet att ha samma kunskap om det enskilda barnets behov jämfört med en personlig assistent som spenderar mycket mer tid tillsammans med barnet.

Utred 65-årsgränsen

På senare tid har det blivit alltmer uppenbart att den 65-årsgräns som finns för att bli prövad för personlig assistans behöver ses över. I den mån man tänker sig att regeln är kopplad till arbete är frågan förlegad eftersom pensionsåldern höjts i flera steg. Men även på andra sätt är gränsen inte rimlig. Målet om att den enskilde får möjlighet att leva som andra måste kunna gälla också om behovet uppstår efter 65 års ålder. Vi anser att regeringen bör låta se över frågan om åldersgränsen i assistansen.

Säkerställ rätten till personlig assistent på sjukhus och daglig verksamhet

Personer med assistans förlorar ofta sin assistans vid sjukhusvistelser, trots att vårdpersonal saknar resurser att täcka upp för behoven kopplat till assistansen. Detta skapar även problem för assistansanordnare vid längre vårdtider då ersättning uteblir. Även inom daglig verksamhet är assistans ofta avgörande för att individen ska kunna delta fullt ut, men tillgången till undantag är begränsad. Regeringen bör se över lagstiftningen för att möjliggöra assistans på sjukhus och i daglig verksamhet.

Återkrav – rättssäkerhet under attack

Ett av de mest akuta problemen i dagens välfärdssystem är rättsosäkra återkrav av assistansersättning. Människor som har fått stöd beviljat och utfört enligt myndighetens anvisningar kan flera år senare krävas på hundratusentals kronor, ofta utan att något fel begåtts av dem själva. Det är dessutom mycket oroande att Högsta förvaltningsdomstolen nyligen kommit med tre domar som ställer högre krav på assistansanordnare att kontrollera att deras stöd används rätt. Om assistansanordnare får en kontrollerande uppgift undergrävs relationen mellan den som får assistans och den som ska ge assistans. Mål i lagstiftningen om integritet och självbestämmande sätts helt ur spel.

De många förändringar i bedömningen av rätten till assistans som skett under de senaste 15 åren gör det dessutom svårt för såväl assistansberättigad som anordnare att fullt ut och tydligt veta vad som avses med ”väsentligt ändrade förhållanden” och vad som inte gör det. Samtidigt kan en inrapportering leda till att hela beslutet för assistansersättning ses över – men utifrån dagens hårdare bedömningsgrunder, vilket kan få stora konsekvenser med minskad eller förlorad assistans. Utan att vare sig hjälpbehoven förändrats eller att något medvetet undanhållits.

Därför yrkar Miljöpartiet på ett omedelbart nödstopp för återkraven. Miljöpartiet menar också att återkrav endast ska kunna göras om bedrägeri eller medvetet fusk kan styrkas.

Inrätta en LSS-inspektion

Idag är tillsynsbehovet för LSS-verksamheter långt större än vad Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) klarar av att möta, vilket bland annat har påpekats av Riksförbundet FUB. Antalet lex Sarah-anmälningar och klagomål om brister från privatpersoner ökar stadigt samtidigt som myndigheten inte är skyldig att utreda anmälningar från privatpersoner. Miljöpartiet har länge menat att det är dags att inrätta en LSS-inspektion som skulle kunna utreda anmälningar från privatpersoner, förhindra felaktigt användande av tvångs- och begränsningsåtgärder i LSS-verksamhet och utöva tillsyn över kommunernas tillämpning av LSS. Den skulle även stötta enskilda som inte får sina rättigheter tillgodosedda enligt LSS, minska antalet ej verkställda beslut enligt LSS och ge ökad rättssäkerhet för enskilda. Glädjande så aviserade regeringen att den avser att inrätta en LSS-inspektion i april 2025 i samband med tillsättandet av utredningen om välfärdsbrott inom personlig assistans. Dess uppdrag skulle bland annat vara att granska att LSS-verksamhet sker säkert, har god kvalitet, bedrivs i enlighet med lagen och att kunna erbjuda rådgivning och juridiskt stöd till enskilda vad gäller Försäkringskassans beslut. Regeringen har ännu inte tillsatt en sådan LSS-inspektion, och därför uppmanar vi regeringen att agera skyndsamt i ärendet.

Stoppa den restriktiva tillämpningen av ledsagning

För personer med synnedsättning och andra omfattande funktionsnedsättningar är ledsagning en förutsättning för att kunna röra sig fritt, delta i samhället och leva ett självständigt liv. Men i dag är ledsagningen hårt begränsad eller helt obefintlig i många kommuner. Det skapar ofrivillig isolering och är ett tydligt exempel på strukturell diskriminering. Trots att behovet är väl dokumenterat, behandlas ledsagning ofta som en kostnadsfråga snarare än en rättighetsfråga.

FN:s kommitté som bevakar rättigheter för personer med funktionsnedsättning riktade våren 2024 hård kritik mot Sverige för att vårt land inte garanterar synskadade möjligheter att delta i samhället och utöva grundläggande medborgerliga och politiska rättigheter. Synskadades Riksförbund bekräftar den bilden och berättar att deras medlemmar idag regelmässigt får avslag på ansökan om ledsagning. Även personer som under många år har beviljats ledsagning har plötsligt fått sin rätt till stöd indragen. Socialstyrelsen rekommenderade regeringen redan 2023, i rapporten Förändringar av ledsagning över tid, att utreda en ny lag. Rapporten konstaterade att lagstiftningen har lett till en ”urholkning” och att synskadade hamnat utanför skyddsnäten, med ökande isolering som följd. En majoritet i riksdagen i juni 2024 gjorde ett tillkännagivande till regeringen om att en ny lag om ledsagning behöver utredas baserat på en motion från Miljöpartiet. Trots det har regeringen ännu inte tillsatt någon utredning. Vi återupprepar därför vårt yrkande att regeringen omgående ska tillsätta en utredning om en ny lag för att reglera insatsen ledsagning. Ett samhälle som menar allvar med inkludering måste ge människor möjlighet att delta – inte bara i teorin, utan i praktiken.

En arbetsmarknad för alla

Personer med funktionsnedsättning har betydligt lägre sysselsättningsgrad än befolkningen i stort, trots att många både vill och kan arbeta. Bristande stöd från myndigheter, otillräckliga insatser och låg kännedom hos arbetsgivare utgör stora hinder. Vi behöver en arbetsmarknadspolitik som ser potential istället för begränsningar. Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan måste samverka bättre och ges tydliga uppdrag att stötta människor utifrån deras individuella förutsättningar. Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan bör få i uppdrag att ge ett förbättrat och fördjupat stöd till personer med funktionsnedsättning för att få arbete, exempelvis personlig kontakt med specialistkompetens som kan ge ett personnära, långsiktigt och samordnande stöd. Matchning av arbete måste ske utifrån personens kompetens och utifrån de många olika typer av funktionsnedsättningar som finns.

Arbetsgivare har rapporterat att även om de vill anställa personer med funktionsnedsättning med hjälp av lönebidraget, så har de inte ekonomisk möjlighet eftersom lönebidraget inte har hängit med inflationen. Ekonomiska incitament för arbetsgivare måste vara hållbara och förutsägbara, därför menar vi att lönebidragen till arbetsgivare som anställer personer med funktionsnedsättning ska indexeras.

Att dessutom beskatta sjuk- och aktivitetsersättning hårdare än arbetsinkomst är djupt orättvist. Många personer med funktionsnedsättning har inte möjlighet att arbeta utan deras enda inkomst kommer från sjuk- och aktivitetsersättning – det är bortom all logik att de ska straffas och beskattas hårdare. Den så kallade funkisskatten måste avskaffas, så att sjuk- och aktivitetsersättning beskattas som inkomst av arbete.

Låt fler få personligt ombud

Personligt ombud är en ovärderlig funktion för människor med psykisk ohälsa eller omfattande stödbehov. Ombudet är fristående från myndigheter och hjälper individen att få den hjälp de har rätt att få, från kommunen, regionen och olika stödenheter. Ombudens funktion är att arbeta nära den de är ombud för och helt på dennes uppdrag. Trots det är tillgången till personligt ombud ojämlik i landet, personligt ombud finns i 83 procent av landets kommuner. Socialstyrelsens uppföljning av införandet personligt ombud visar att funktionen är väldigt betydelsefull för de som får tillgång till ombud och bidrar till att nå målen för reformen: bättre möjligheter att påverka sin livssituation, vara delaktiga i samhället, leva ett mer självständigt liv med mera. Vi vill att reformen stärks och att fler får tillgång till ombud – inte minst unga personer i behov av stöd. Miljöpartiet anser att reformen behöver stärkas och fler behöver få tillgång till ett personligt ombud. Vi anser också att regeringen bör återkomma med ett förslag om att personligt ombud ska bli en obligatorisk funktion som kommuner ska erbjuda. Det behöver även bli överklagningsbart att ej få tillgång till ett ombud.

Säkra arbetstillstånd för personliga assistenter

Rätten till personlig assistans är en grundläggande frihets- och rättighetsfråga. För många människor med omfattande funktionsnedsättningar är tillgången till assistenter avgörande för att kunna leva ett självständigt liv, arbeta och delta i samhället på lika villkor. Redan idag är det svårt att rekrytera personal till yrket. Att i det läget försämra

möjligheterna att anställa personliga assistenter vore förödande – både för den enskildes frihet och för välfärdens legitimitet.

I SOU 2024:15 föreslår regeringen att yrket personlig assistent helt ska uteslutas från möjligheten till arbetstillstånd, med hänvisning till risk för fusk och organiserad brottslighet. Detta är en långtgående och kollektiv bestraffning av en hel yrkeskår – och i praktiken ett slag mot människor med funktionsnedsättning som riskerar att bli utan det stöd de har rätt till.

I stark kontrast till detta betänkande konstaterar Migrationsverket i sitt senaste underlag (den 24 juli 2025) att det inte finns belägg för någon ökad risk för fusk i yrket. Tvärtom föreslår myndigheten att personliga assistenter ska undantas från det nya medianlönekravet, eftersom behovet av arbetskraft inte kan tillgodoses på annat sätt. Myndigheten pekar också på att antalet beviljade arbetstillstånd redan har minskat kraftigt till följd av de skärpta regler som införts de senaste åren.

Sanningen är att människor med funktionsnedsättning riskerar att stå utan det stöd de har rätt till om regeringens förslag blir verklighet. I stället för att trygga välfärden driver regeringen en politik som gör det ännu svårare att rekrytera assistenter. Det är en väg som hotar både rättigheter och tilliten till välfärden.

Vi menar därför att regeringen måste backa från förslaget att utesluta personlig assistans från möjligheten till arbetstillstånd. Vi yrkar därför på att regeringen verkar i enlighet Migrationsverkets rekommendationer och skrotar förslaget i SOU 2024:15 om att yrket personlig assistent ska uteslutas från möjligheten till arbetstillstånd.

Nils Seye Larsen (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Malte Tängmark Roos (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Jacob Risberg (MP)